

انسان خرافی در جامعه مدرن شده

جواد میری در گفت‌وگو با هم‌میهن ایجاد صف‌های طولانی خرید طلا در یک روز خاص را بررسی کرد

شادی مکی، گزارشگر هم‌میهن: روز ۱۳ صفر روزی عجیب بازار طلای کشور بود؛ در سال‌های گذشته مطلقاً چنین چیزی در بازار طلا دیده نمی‌شد؛ نکته‌ای که محمد کشتی‌آرا، نایب رئیس اتحادیه طلا و جواهر گفته و توضیح می‌دهد: «روز ۱۳ صفر در بازار طلا شاهد صف وحشتناک و طولانی مردم برای خرید طلا بودیم.» مسئله‌ای که به گفته کشتی‌آرا به دنبال انتشار محتوای فضای مجازی درباره خوش‌بین بودن خرید هر مقدار طلا در روز ۱۳ صفر ایجاد و به شکل‌گیری صف طولانی خرید طلا و بازار بسیار شلوغ طلادر این روز منجر شد. او این میزان تقاضا برای خرید طلا در روز ۱۳ صفر را تنها به دلیل تاثیر محتوای فضای مجازی بر روی مردم دانسته است.

جواد میری، استاد جامعه‌شناسی و مطالعات ادیان معتقد است: «در جامعه مدرن هم رویکرد همه اقشار کاملاً مبتنی بر عقلانیت نیست.» او به هم‌میهن می‌گوید: «جامعه ایرانی جامعه‌ای یک‌دست نیست، در واقع در هیچ جای جهان جامعه یک‌دست و همگون و جامعه‌ای که همه شبیه یکدیگر باشند وجود ندارد. جامعه بر اساس توزیع منابع، توزیع منزلت، توزیع مقام و توزیع ثروت طبقات و اقشار گوناگونی وجود دارند. قشر بندی جامعه باعث ایجاد لایه‌ها، الگوهای فکری و الگوهای رفتاری مختلفی می‌شود.» او این تصور را که مذهب یا برخی از مناسک و آداب و رسوم دارای رنگ و بوی مذهبی نزد تمام بخش‌های یک جامعه به عنوان یک عامل متحجرانه تلقی شود، ساده‌اندیشانه و ناشی از عدم شناخت لایه‌های زیرین جامعه می‌داند: «این تلقی به این معناست که ریخت طبقاتی و ریخت اقشار جامعه را خوب نشناخته‌ایم. از طرف دیگر این تصور هم که ما وارد یک جامعه مدرن شده‌ایم و به این دلیل اساساً چیزی به نام خرافه یا حتی دین نباید در جامعه وجود داشته باشد، اشتباه است. جامعه‌شناسی به نام «ویلفرد پارتو» در تبیین رفتارهای غیرعقلانی از اصطلاح «باقیمانده» استفاده می‌کند؛ یعنی چیزی که از یک مورد باقی مانده باشد.» میری در ادامه توضیح می‌دهد: «اگرچه جامعه مدرن، عصر روشنگری، صنعت و تکنولوژی و همه آنچه که با مفهوم مدرنیته صورت‌بندی می‌کنیم باعث تغییر جامعه و حتی لایه‌های زیرین آن می‌شود اما این تصور که جامعه مدرن کاملاً از مذهب پیشامدرن بریده و رها شده به یک خلأ پرتابش کرده باشند، نادرست است. به این دلیل که مجموعه رفتارها، کردارها، بینش‌ها و نگرش‌هایی که مبنای عقلانی ندارند اما ضدمنطقی هم نیستند، باقی‌مانده‌هایی هستند که رسوب می‌کنند در جامعه و گوشه گوشه‌های جامعه مدرن.» این استاد مطالعات ادیان این را هم می‌گوید که در ذهن و زبان افراد به اصطلاح مدرن هم حرکت‌هایی مشاهده می‌شود که مبنای عقلانی ندارد: «به بیان دیگر برخی اقتصاددان‌های بزرگ در مکاتب بزرگ

فلسفه‌های اقتصادی قائل به این ایده بودند که برای تبیین رفتار، کردار و کنش‌های انسان مدرن شما نیازمند نظریه عقلانی محور بودن کنش‌های انسانی هستید به این دلیل که بازار دارای منطق بسیار زیادی است و همه فعالیت‌های آن مبتنی بر ریاضت است. از آنجایی که انسان هم انسان مدرن است برای فهم کنش‌های انسان باید به نظریه عقلانی محور بودن این کنش‌ها ارجاع بدهیم.» میری به نظریه‌هایی که می‌گویند اساساً انسان معتقد به خرافه یا حتی مذهب در جوامع مدرن وجود ندارد و انسان موجودی کاملاً عقلانی است، اشاره می‌کند: «جامعه‌شناسان چنین نظریه‌هایی را نقد می‌کنند. از سویی دیگر هم روان‌کاوان بزرگی مانند فروید، ابراهام مازلو و کارل گوستاو یونگ معتقدند این تصور که انسان موجودی خودآگاه است و کنش‌ها و رفتارهای مبتنی بر انتخاب‌ها و گزینش‌های خودآگاهانه است را تصور ناقصی از انسان می‌دانند.» او این تصور که جامعه ما یک‌دست مدرن و عقلانی بوده و تمام باقی‌مانده‌های دوران تقلید یا دوران پیشامدرن را کنار زده است، تصویری ساده‌انگارانه و حتی سیاست‌زده از جامعه بسیار کهن ایران می‌داند که تغییر و تحولات اجتماعی-تاریخی بسیار طولانی را پشت سر گذاشته است. این جامعه‌شناس با اشاره به جایگاه ویژه طلا در جوامع بشری از جمله در ایران عنوان می‌کند: «طلا در دوران پیشین بشر و در تاریخ تحولات جمعی بشر تأثیرگذار بوده است. جایگاه و نگاه ویژه به طلا هنوز هم در بخشی از جامعه و اقشار آن رسوب کرده است. اگر موضوع را با رویکرد عقلانیت مورد بررسی قرار دهیم باز هم شاهد هستیم که همچنان خریدن طلا نوعی امتیاز حساب می‌شود.»

آیا ساختارهای سیاسی در کمرنگ شدن یا پررنگ شدن خرافه‌پرستی نقشی دارند؟ سوالی که این استاد جامعه‌شناسی در پاسخ به آن مثالی را از صداوسیما می‌آورد: «راه دور نرویم؛ همین صداوسیما مایه صورت‌مداوم در حال پیمایش فرمالیسم و ظاهرگرایی در حوزه مذهب است و سعی دارد تفاسیر پیشروانه، امروزی و معاصر از مذهب را سرکوب کند؛ مذهبی که این دستگاه به آن می‌پردازد برخلاف تصویری که آن را مذهب سنتی می‌نامد، اصلاً سنتی نیست بلکه صداوسیما سعی می‌کند تفسیری ظاهرگرایانه از مذهب به اقشار جامعه تزریق کند و اساساً با توسعه و نگرش‌های توسعه‌آفرین زاویه دارد.» او اضافه می‌کند: «هر قدر به این تفسیرها رویکردها دامن زده شود و خوانش مناسکی و شعر گونه و خالی از شعور از مناسک مذهبی به جامعه ارائه شود، بخشی از جامعه که هنوز به منبر، روحانیت و مراجع روحانی که تفسیر ساختار سیاسی را نمایندگی می‌کنند اقبال دارد، از رویکردهای ظاهرگرایانه استقبال می‌کند که ما تبلور آن را در حرکت‌ها و کنش‌های این قشر، در سطح جامعه شاهد هستیم.»

جایگاه زنان در دولت‌های پس از انقلاب

در دوران حسن روحانی، مرکز امور زنان و خانواده به معاونت رئیس‌جمهور ارتقاء پیدا کرد. روحانی علاوه بر حضور ابتکار به عنوان رئیس سازمان حفاظت محیط زیست در دولت اول خود و معاون امور زنان (شهیندخت مولاوردی دولت اول و معصومه ابتکار دولت دوم)، حقوقی (الهام امین‌زاده و لعلیا جنیدی) در دولت‌های خود، احکام ریاست سازمان‌های استاندارد، اسناد و کتابخانه ملی و دستیار امور حقوق شهروندی را نیز برای زنان صادر کرد. اما او نیز وزیر زن نداشت. روحانی دلایل خود را نیز چند روز پیش در خاطراتی که چند وقتی است به صورت نامنظم اما مفصل در سایت دفترش منتشر می‌شود، توضیح داد که گزینه اول او برای وزارتخانه‌های آموزش و پرورش و ارشاد، زن بودند. در دولت سیدابراهیم رئیسی بنا بر سنت همیشگی، معاون امور زنان به یک زن سپرده شد و آنسبه خزعلی تا چند روز پیش که جای خود را به زهرا بهروزآذر داد، در این جایگاه بود. از اسفند ۱۴۰۱ نیز با حکم رئیسی، سکینه‌سادات‌پاد به عنوان دستیار در پیگیری حقوق و آزادی‌های اجتماعی رئیس‌جمهور منصوب شد و تعداد زنان دولت را به دو نفر رساند. در دولت چهاردهم، فرزانه صادق اگر از مجلس رای اعتماد بگیرد، تبدیل به دومین وزیر زن در جمهوری اسلامی ایران می‌شود. نکته جالب این است که خزعلی به‌عنوان تنها معاون زن دولت سیزدهم در مراسم تودیع و معارفه خود به محمدرضا عارف معاون اول رئیس‌جمهور گفت: «به جای یک نفر، چند وزیر زن به مجلس معرفی می‌کردی.» که عارف نیز در پاسخ اظهار داشت: «حالا رای این یک نفر را بگیریم، بعداً بیشتر استفاده خواهیم کرد.»

از سال ۱۳۵۷ تا ۱۳۷۰ هیچ زنی در هیئت دولت حضور نداشت. در میانه دولت اول اکبر هاشمی‌رفسنجانی بود که شهلا حبیبی به‌عنوان مشاور رئیس‌جمهور در امور زنان به پاسستور راه یافت و تا پایان ریاست‌جمهوری هاشمی، این سمت را در اختیار داشت. در دولت سیدمحمد خاتمی، برای اولین بار یک زن به‌عنوان معاون رئیس‌جمهور منصوب شد. معصومه ابتکار در هر دو دولت خاتمی عهده‌دار ریاست سازمان حفاظت محیط زیست بود. زهرا شجاعی نیز در دولت‌های خاتمی به‌عنوان رئیس مرکز امور مشارکت زنان فعالیت کرد. زهرا رهنورد نیز سمت مشاور سیاسی خاتمی را بر عهده داشت. تا آن زمان هنوز معاونت امور زنان تأسیس نشده بود. محمود احمدی‌نژاد در دو دولت‌ش و بازه‌های زمانی متفاوت، علاوه بر رئیس مرکز امور زنان و خانواده، فاطمه واعظ‌جوادی را به‌عنوان معاون رئیس‌جمهور و رئیس سازمان حفاظت از محیط زیست، نسرين سلطان‌خواه را به‌عنوان معاون علمی و فناوری و رئیس بنیاد ملی نخبگان در کنار خود داشت. برای نخستین بار در دولت دهم بود که نام سه زن برای وزارت مطرح شد: سوسن کشاورز (آموزش و پرورش)، مرضیه وحیددستجردی (بهداشت)، درمان و آموزش پزشکی) و فاطمه آجرلو (رقه). به مجلس معرفی شد و رای اعتماد گرفت. این کار احمدی‌نژاد با واکنش‌های تندی در میان نیروهای مذهبی حامی او مواجه شد. اما مرضیه وحیددستجردی به‌عنوان وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به دولت رفت و تا سال ۱۳۹۱ که کناره‌گیری کرد یا برکنار شد، در این جایگاه باقی ماند.

معرفی کردند و امیدواریم زنان بیشتری در قامت وزیر در کابینه حضور داشته باشند، اما همین را هم باید مغتنم بشماریم. به جای تشکر دارد؛ طبیعتاً دل خانم‌های زیادی از کشورمان برای اینکه زن به کار گرفته شده، شاد شده است. همین که یک خانم در سطح معاونت بوده و در این وزارتخانه حضور داشته، نشان داده در سطح بالای اجرایی کار کرده و طبیعتاً می‌تواند در قامت وزیر هم ایفای نقش کند و ما هم برایش آرزوی موفقیت می‌کنیم. وزیر بهداشت دولت احمدی‌نژاد با اشاره به برخی از تخریب‌ها در خصوص جنسیت خانم مالواجر، گفت: متأسفانه آقایان همیشه عادت کرده‌اند که پست‌های بالا و میانی را مردانه ببینند و برای خودشان بردارند، گویی حضور یک زن جا را برایشان تنگ می‌کند. اگر تعدادی از وزارتخانه‌ها به زنان داده شود جای برای آقایان تنگ می‌شود که به نظر من این موضوع ناشی از خودخواهی آن‌ها است. زنانی که در این مسیر کار کردند، رشد کردند، تجربه اجرایی دارند و پله‌پله بالا آمدند و به یکباره از پایین به بالا نیامده‌اند، جا دارد از آنها حمایت شود، در صورتی که برخی از آقایان از پایین یک‌دفعه به مراحل بالا آمدند و پست‌های مهم و حساس را گرفتند. ما برای موفقیت خانم مالواجر دعای می‌کنیم.»

فرشاد ابراهیم‌پور دیگر نماینده موافق نیز گفت: «وزیر پیشنهادی سه‌ساله در شورای عالی معماری بوده که رئیس آن شورا وزیر است پس نباید تمامی مشکلات زمین و گرانی مسکن را به دوش او بیاوریم. وزیر پیشنهادی دارای تجربه و برنامه است و سلسله‌مراتب را طی کرده و اعتقاد به استفاده از نیروهای فریخته دارد. ما برای رسیدن به افاق به وزیر کارشناس، کارآزموده و باتجربه نیاز داریم که چنین ویژگی‌هایی را خانم صادق دارد. وزیر پیشنهادی طرفدار توسعه افقی و توسعه عمودی نیست بلکه سیاست‌تربیتی و توجه به مزیت‌های نسبی منطقه است. او بر توسعه پایدار اعتقاد دارد و با محیط زیست هماهنگ است.»

محمدتقی نقدعلی، نماینده خینیته شهر به‌عنوان نماینده مخالف گفت: «در قرآن کریم هسبر، شب و مسکن اسباب آرامش است. خانم صادق، مستأجر خیلی سخت است و دردی درمان است. خانم صادق فرزند شهید و دارای سوابق در وزارت راه است. ایشان تخصص لازم را دارند. کسی نمی‌خواهد تخصص ایشان را زیر سوال ببرد. خانم صادق، برابر قانون جیش مسکن هر دولتی که می‌آید باید سالی یک میلیون مسکن بسازد متأسفانه در گذشته این مورد زمین مانده است. بحث اعلای زمین و آماده‌سازی زیرساخت‌ها منبع نمی‌خواهد. سیاست انقباضی مسکن اجازه داده است برای مسکن زمین در اختیار قرار بگیرد.»

محمدمنان رئیسی، نماینده قم نیز اظهار داشت: «نگرانی خود را از کارنامه خانم صادق اعلام می‌کنم. در زمان حضور ایشان در وزارت راه، تهران گران‌ترین پایتخت جهان از نظر مسکن شد. چه کسی متولی احداث و اهدای زمین در کشور است؟ شورای عالی شهرسازی کشور. در ۳۰ سال اخیر رشد قیمت ۲۶۰۰ برابر و رشد زمین چند هزار برابر شده است.»

محمدمنان رئیسی، نماینده قم نیز اظهار داشت: «نگرانی خود را از کارنامه خانم صادق اعلام می‌کنم. در زمان حضور ایشان در وزارت راه، تهران گران‌ترین پایتخت جهان از نظر مسکن شد. چه کسی متولی احداث و اهدای زمین در کشور است؟ شورای عالی شهرسازی کشور. در ۳۰ سال اخیر رشد قیمت ۲۶۰۰ برابر و رشد زمین چند هزار برابر شده است.»

مرضیه وحیددستجردی، اولین وزیر زن پس از انقلاب در حمایت از وزیر پیشنهادی راه به مهر گفت: «از پزشک‌ها برای معرفی این وزیر زن تشکر می‌کنم، چشم‌مان روشن شد. خدا را شکر می‌کنیم که یک خانم را

آن‌ها اثری و انگیزه دارند، از تخصص بهره‌مند هستند و می‌توانند تحولات مثبتی در کشور ایجاد کنند. با صحبت‌های آقای پزشک‌ها و پیروزی ایشان این امید زنده شد که به جوان‌ها میدان داده می‌شود. امیدوارم این چراغ، خاموش نشود.»

معاون پیشین وزیر کشور درباره موانع و موضع‌گیری‌ها نسبت به انتصاب و انتخاب زنان طی سال‌های گذشته، خاطر نشان کرد: «مهم‌ترین مانع در تمام دولت‌ها و دوران‌هایی که پشت سر گذاشتیم، علما و مراجع تقلید هستند. آن‌ها همواره به این مسئله واکنش منفی نشان می‌دهند. خاطر هست که در دولت آقای خاتمی، وقتی بحث به کارگیری زنان مطرح شد، برخی علما به رئیس‌جمهور گفته بودند که اگر خانمی را به کابینه بیاورید، مشروعیت دولت‌تان را زیر سوال بردید و اعلام خواهیم کرد که این دولت نامشروع است. بعضی از این فقها و مراجع که عرض کردم و واکنش‌های منفی نشان می‌دادند، هنوز هم در قید حیات هستند. این واکنش‌ها وجود داشته در حالی که باید با آن‌ها صحبت کرد و توضیح داد که زمانه تغییر کرده است. این روش حذف زن‌ها از اداره جامعه، رویه‌ایست که از زمان خلیفه دوم رایج شد. به زمان پیامبر و تاریخ زندگی أم‌سلمه (یکی از همسران حضرت رسول) توجه کنید که ایشان همیشه در امور پیشتاز بوده است.»

شخصی او در سطوح ارشد دولتی، از او راجع به نگاه به زنان در دولت‌ها پرسیدیم: «این مسئله خیلی ارتباطی به دولت‌ها ندارد. اصولاً آقایان اعتقاد خاصی به توانایی زنان و به کارگیری آنان در جایگاه مدیریتی کشور ندارند. در دولت آقای روحانی هم چندبار می‌خواستند من را برکنار کنند. حتی در یکی از مواقع شنیدم که حکم فرد جایگزین نیز از سوی دفتر رئیس‌جمهور صادر شد اما آقای روحانی امضا نکرد. ولی احساسم این است که به کارگیری زنان تا امروز بیشتر به این خاطر بوده که صرفاً گفته شود ما از زنان در این جایگاه‌ها استفاده می‌کنیم. اما اگر از توانایی زنان در عرصه مدیریت استفاده شود، متوجه خواهند شد که کارها به صورت دقیق انجام خواهد شد و لنگ نخواهد ماند. به خاطر همین امیدوارم آقای پزشک‌ها زنان بیشتری را به کار بگیرد. مسئله بعدی هم به جوانان مربوط می‌شود که دیگر مرد و زن ندارد. گفته می‌شود وقتی شما مسئولیت گرفتید، زیر چهل سال سن داشتید حالا به زمان ما که رسیده، استفاده‌ای از جوان‌ها نمی‌کنید. در حالی که

